

Lectio

Opettajien käsityksiä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus – oppimäärän arvioinnista

Helena Vesaranta

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrän kasvu näkyy kouluissa kielten moninaisuuden lisääntymisenä. Tämä on vaikuttanut myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opettajien työnkuvaan, erityisesti kielitaidon arviointiin. Suomalaisen yhteiskunnan ja koulutuksen monikulttuuristumisen myötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä (jatkossa S2) on vakiintunut osaksi perusopetustamme. S2 on yksi äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääristä perusopetuksessamme ja oppimäärän tavoitteena on se, että oppilas saavuttaa perusopetuksen loppuun mennessä mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Kielitaidon eri osa-alueita ovat esimerkiksi puheen tuottaminen ja ymmärtäminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Oppimäärän toisena tavoitteena on tukea oppilaan kasvamista sekä suomalaisen että oppilaan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi. Edellä kuvattuja tavoitteita tuetaan S2-opetuksen lisäksi perusopetuksen valmistavassa opetuksessa sekä oman äidinkielen opetuksessa.

Väitöstutkimuksen tarkoitus ja taustat

Tämä tutkimus piirtää kuvaa laajemmin S2-opetuksen virallisesta asemasta ja pedagogisista kehityslinjoista. Tutkimuksessa selvitettiin opettajien käsityksiä S2-oppimää-

rän arvioinnista ja arviointiprosessiin liittyvistä tekijöistä kahden eri haastatteluaineiston avulla. Tutkimusongelma ja aineisto sijoittuvat kahdelle poikkileikkaushetkelle. Ensimmäinen aineisto on kerätty vuonna 2017, vuoden 2004 opetussuunnitelman ollessa voimassa ja tätä täydentävä aineisto on kerätty keväällä 2021 voimassa olevan opetussuunnitelman 2014 aikaan. Tämä tutkimus on tapaustutkimus, jossa tarkastellaan opettajien erilaisia käsityksiä S2-arvioinnista fenomenografista lähestymistapaa hyödyntäen (Huusko & Paloniemi, 2006.) Kyseessä on laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluva empiirinen tutkimusote. Tutkimusuuntauksena fenomenografia keskittyy siihen, miten ympäröivä maailma ilmenee ja rakentuu yksilön käsityksissä.

S2 oppiaineena ja sen arviointi

S2 eroaa äidinkielen, toisen kotimaisen kielen sekä vieraan kielen opetuksesta monin tavoin. Toisen kielen opetuksen ero vieraan kielen opetukseen on se, että toisen kielen oppija elää ympäristössä, jonka kieltä opettelee. Kieli on siis sekä oppimisen kohde että väline. S2-opetus ei ole siis suomen kielen suppea oppimäärä eikä tuki- tai erityisopetusta, vaan oppimäärän tavoitteet, sisällöt ja arviointikriteerit on esitetty opetussuunnitelmasa. S2-taitoa lähestytään ja arvioidaan kehittyvänä taitona tasolta

toiselle, jolloin oppilas voi olla toisessa taidossa esimerkiksi puhumisessa hyvällä tasolla ja puolestaan lukemisessa hänen taitonsa voivat olla matalammat. S2-taidon arviointi edellyttääkin opettajalta laajaa osaamista ja eri arviointimenetelmien ja välineiden tuntemista sekä niiden hyödyntämistä.

Opettajat arvioivat S2-taidon eri osa-alueita diagnostisesti, formatiivisesti ja summatiivisesti. Diagnostinen arviointi on tavallisinta uuden lukuvuoden alkaessa tai uuden oppilaan tullessa kouluun. Sen avulla sekä opettaja että oppilas saavat tavoitteiden asettamiseen tarvittavaa tietoa. Formatiivinen arviointi kulkee mukana koko oppimisprosessin ajan. Formatiivinen arviointi voi olla itsearviointia, vertaisarviointia ja opettajan tekemää arviointia oppimisen edistymisestä. Summatiivinen arviointi on tärkeää koulun taitekohdissa. Summatiivinen arviointi kertoo oppilaan tietojen ja taitojen tason, jolloin se sijoittuu useimmiten opintojen loppuvaiheeseen. Perusopetuksen päättyessä S2-arvoinnin tehtävänä on kertoa mahdollisimman luotettavasti oppilaan suomen kielen taidon taso, sillä S2-päättöarvosana määrittää oppilaan jatko-opintopaikan. Niin S2-päättöarviointi kuin muidenkin oppiaineiden päättöarviointi on summatiivista ja perustuu ennalta asetettuihin kriteereihin.

S2-oppimäärän arviointia ohjaa valtakunnallinen opetussuunnitelma. Ratkaisematon dilemma

S2-oppimäärän arvioinnissa syntyy siitä, että oppilaat eivät välttämättä lähde samalta tasolta. Jokaiselle luokkatasolle tulee oppilaita, joiden S2-kielen taito on vasta alkamassa, ja jotka eivät etene opetussuunnitelmien edellyttämän jatkumon mukaan.

Opettajan työtä ohjaavan opetussuunnitelman lisäksi kielitaidon arviointia on pyritty tukemaan eurooppalaisen kielitaidon taitotasomallin avulla. *Eurooppalaisesta viitekehystä* käytetään suomeksi lyhennettä EVK. EVK:ssa (2003) taitotasosteikkoon on kuvattu oppilaan/opiskelijan edistymisen taitotasolta A1.1 (kielitaidon alkeiden hallinta) taitotasolle C1.1 (taitavan kielenkäyttäjän perustaso). A1-tasolla kielenkäyttäjä pystyy ymmärtämään ja käyttämään yksinkertaisia arkipäivän ilmauksia. A2 -tasolla kielenkäyttäjän ymmärrys on laajentunut arkipäivän ilmauksista lyhyisiin lausetason ilmauksiin.

B1-tason kielenkäyttäjän puhe on melko sujuvaa, hän hallitsee arkielämään kuuluvan toiminnallisen kielitaidon, sanavarasto on monipuolista ja eri viestintätilanteissa kielenkäyttäjä kykenee toimimaan itsenäisesti. B2 kielenkäyttäjän taidot ovat laajentuneet konkreettisista asioista abstrakteihin asioihin. Kielenkäyttäjä pystyy esittämään mielipiteensä merkittävistä ajankohtaisista aiheista, hän osallistuu keskusteluihin ja hänen kielellinen tuottamisensa on selkeää ja ymmärrettävää. Huomioitavaa on, että Suomen kansalaisuuden saamiseksi edellytetään B1 tason kielitaitoa samoin myös ammattioikeutta koskevan lainsäädännön mukaan esimerkiksi lääkäreiltä vaaditaan B1-tasoista kielitaitoa.

C-tason kielenkäyttäjä on taitava, joka ymmärtää vaativien tekstien sisältöjä. Hänen puheensa on luontevaa. Hän pystyy tuottamaan nopeasti jäseneltyä tekstiä. Aalto ym., (2008, 56) toteavat, että C-tason kielenkäyttötilanteet ovat erittäin vaativia. Käytännössä suomea äidinkielenään puhuvan yläkouluikäisen kielitaitoa ei voida arvioida C-tasolla, sillä sen ikäisen ei edes odoteta kykenevän viestimään niin vaikeista aiheista. C1-tasoa on pidetty taitavan kielenkäyttäjän tasona, eli ammattilaisen kielitaidon veroisena, ja C2-taso puolestaan on jo mestarin taso.

EVK on alun perin laadittu aikuisille vieraan kielen oppijoille, ei lapsille eikä toisen kielen arviointiin. EVK-asteikko tuli vuoden 2004 opetussuunnitelmaan liitteenä. Vuoden 2014 opetussuunnitelmassa EVK:ta ei ole liitetty opetussuunnitelmatekstiin. Kielitaidon taitotasot ovat kuitenkin uudelleen muotoiltu tukimateriaaliin nimellä *Kehittyvän kielitaidon asteikko*. On hyvä myös muistaa, että S2-oppimäärän osaamisen arvioimisen periaate eroaa perinteisen numeroihin perustuvan kouluarvioinnin ja kehittyvän kielitaidon arvioinnin välillä. On erityisen tärkeää pohtia sitä, kuinka kielitaidon taitotasoluokat rinnastetaan kouluarvosanojen numeroasteikkoon.

Arviointi tasa-arvokysymyksenä

Jotta arviointi on luotettavaa, sen tulisi olla johdonmukaista ja yhdenvertaista. Johdonmukaisuus tarkoittaa kielitaidon arvioinnissa sitä, että opettajat tulkitsevat annettuja arviointikriteereitä samansuuntaisesti. Yhdenvertainen arviointi tarkoittaa puolestaan sitä, että saadut tulokset ovat tehtäväkerrasta

ja opettajasta riippumatta yhteneväiset. Opettajien arviointitaitoihin kohdistuukin paljon odotuksia. Niin oppilaat, huoltajat, opetuksen järjestäjät kuin koko suomalainen yhteiskunta odottavat opettajilta paljon.

Keskustelu arvioinnista on vilkastunut Suomen PISA 2012 ja 2018-aineistojen julkaisun jälkeen. Tutkimukset osoittivat, että kanta-väestön ja S2-oppilaiden kielitaidon osaamistason välinen vaihtelu koulujen sisällä oli tilastollisesti merkittävää. Samalla tuotiin esille peruskoulunsa päättävien S2-oppilaiden heikommat valmiudet jatko-opintoihin. Yhtenä keskustelun vaikuttimena oli myös tutkimusnäyttö siitä, että arviointi kohtelee oppilaita eriarvoisesti. (Harju-Luukkainen ym., 2014; Hildén ym., 2016; Kalenius, 2020.) Keskustelun seurauksena katse kiinnittyi väistämättä S2-opettajien arviointiosaamiseen.

Opettajan arviointiosaamista pidetään tärkeänä arvioinnin luotettavuuden ja oppilaiden saavutusten välisessä yhteydessä. Toisen kielen opettajilta edellytetään kielen käytön ja kielididaktiikan osaamista. (Ashraf ja Zolfaghari, 2018; Giralton 2018.) S2-oppimäärän opettamisessa ja arvioinnissa opettajan omat arviointitaidot ovat ristiaallokossa oppilasaineksen, oppimateriaalien, opetusjärjestelyiden sekä opetussuunnitelman kanssa. Arviointiosaaminen rakentuukin S2-oppiaineessa monen kompromissin ympärille. Opettajan tulee itse tehdä ratkaisut siitä, milloin painottaa formatiivista kehittävää arviointia, milloin hyödyntää kokeiden tuomaa tietoa, vai luottaako kollegoiden kanssa käytyjen arviointikeskusteluiden tuomaan tietoon. Arviointiosaaminen ei tarkoita eri arviointimenetelmien kanssa tehtävää taktikointia. S2-opettajan, niin

kuin muidenkin opettajien, tulee tunnistaa omien arviointikäytänteiden ja -käsitusten merkityksiä osana syvemmän arviointiosaamisen kehittymistä. Tätä kautta työyhteisön on mahdollista kehittää yhteisesti jaettu arviointikäytänteitään kielitaidon arvioinnissa. Opettajakohdainen arviointiosaaminen muotoutuu jokaisen oman ammatillisen kehittymisen myötä. Arvosanan antamisen taakse kätkeytyy muun muassa opettajan tietoperusta arvioinnista, tiedostettuja ja osittain tiedostamattomia käsityksiä arvioinnista sekä käytännön kokemuksen myötä tullut osaaminen.

Keskustelu arvioinnista on edelleen käynnissä. Opetushallitus (2020a) uudistikin opetussuunnitelman perusteiden arviointia käsittelevän luvun ja valmisteli samalla päättöarvioinnin uudet kriteerit arvosanoille 5, 7, 8 ja 9 (Opetushallitus, 2020b). Opetussuunnitelmauudistukset ja arvioinnin tavoitteisiin liitettävät tarkennukset seuraavat toinen toistaan ja vaarana on se, että tavoitteita asetetaan ilman todellisten tarpeiden kuulemista (Stacy, 2013, 41–42). Huolimatta arviointiin liitettävästä mielenkiinnosta sekä Hallitusohjelmaan (2015, 7–10) kirjatusta lupauksesta hyödyntää opettajien osaamista ja kokemusta, opettajien arviointiosaamiseen kohdistuvaa kansallista tutkimusta on varsin vähän. Opettajan omaan työhön kohdistuva tutkimus ja tiedon saaminen arjen arviointityöstä on askel arviointiosaamisen kehittämisen tarpeiden tiedostamiseen ja tunnistamiseen. Tämä väitöskirjatutkimus vastaakin tähän tutkimukselliseen tarpeeseen.

Keskeiset tulokset

Tutkimus osoitti, että monikielisyys on muuttanut oppimisympäristöä,

opetuksen käytäntöjä, opetusjärjestelyitä, arviointityötä sekä koulun toimintakulttuuria. Opettajan on huomioitava eri kulttuurien merkitys, selvitettävä yksittäisen oppilaan kouluhistoriaa ja suunniteltava opetus opetusryhmän tarpeet huomioiden. Tutkimuksen tulosten mukaan edellä kuvatut muutokset ovat haastaneet opettajia tarkastelemaan itselle tuttuja arviointitapoja uudelleen. Opettajat kertoivat avoimesti, että oman arviointiosaamisen rakentuminen on prosessi, joka alkaa jo opettajankoulutuksessa, jatkuen työyhteisössä ja muokkaantuu koulun yhteisen toiminta- ja arviointikulttuurin myötä.

Oppiaineen nuoresta asemasta johtuen sen vakiintuminen osaksi perusopetuksessa järjestettävää opetusta on edellyttänyt myös paljon asenteiden tarkistamista koko yhteiskunnassamme. Arviointitutkijoiden mukaan (Boud, 2000; Bryan & Clegg, 2006) arvioinnin erilaisten tavoitteiden ja tehtävien ymmärtäminen on olennaista koko koulukontekstissa. Silloin voidaan vastata paremmin muutuviin yhteiskunnallisiin vaatimuksiin. Tämä tutkimus osoittaa, että arviointikulttuuri heijastuu opettajien käsityksiin kielestä ja arvioinnista. Opettajien erilainen koulutus ja erilaiset arviointikulttuurit vaikuttivat koulun toimintakulttuurin sisällä ja samalla koettuun arvostukseen. S2-oppimäärä on hakenut omaa muotoaan suhteellisen lyhyen olemassaolonsa aikana, ja käytäntöjen toteutus heijastelee osittain oppiaineen asemaa. Opettajat painottivat, että arvioinnin kehittäminen ja muutokset arviointikulttuurissa edellyttävät koko työyhteisön osallistumista ja avointa keskustelua.

Opettajat kuvasivat arviointikulttuuria ja sen muodostumista

avoimesti ja rehellisesti. Arviointikulttuuri rakentui heidän mielestään siitä, miten he arvioivat ja muodostavat käsityksen arvioinnin merkityksistä. Arviointikulttuuri muodostuu yhdessä määritellyistä arviointiin liittyvistä kysymyksistä. Opettajien arviointiosaaminen muotoutuu koulun yhtenäisen arviointikulttuurin luomalle perustalle. (Ouakrim-Soivio, 2016.) Opettajat huomauttivat, että arviointikulttuurin muutoksen kulmakivenä on pedagoginen johtajuus. Rehtorilla on suuri vastuu siinä, että opettajat ymmärtävät arvioinnin merkityksen pedagogisille ratkaisuille ja oppimiselle sekä se, miten rehtori tukee uudistusten toteuttamista. Jos yhtenäistä arviointikulttuuria ei ole muodostunut, tai käsitykset arvioinnista vaihtelevat suuresti, arvioinnin subjektiivisuus korostuu. Arvioinnin subjektiivisuuteen tulee suhtautua erityisellä huomiolla. Kun opettajat tekevät arviointiin liittyviä havaintoja, esimerkiksi oppilaan yritteliäisyydestä tai asenteesta suomen kieltä kohtaan, ne vaihtelevat opettajakohtaisesti.

Molempien aineistojen mukaan S2-oppimäärän arviointia ohjaavat valtakunnalliset ohjeistukset ja asiakirjat, mutta arviointikriteerit ovat tulkinnanvaraisia ja epäselviä. Tämä selittyy osaltaan sillä, että kielitaidon tasojen määrittely on alkujaan kohdennettu vieraan kielen arviointiin. S2-oppimäärällä on erityinen tehtävä, sillä se on oppilaalle sekä oppimisen kohde että oppimisen väline.

Vuoden 2017 aineistossa näkyi selkeästi se, että arviointikriteerien tulkinnanvaraisuus johti siihen, että viimekädessä opettajat turvautuivat kokeiden ja testien tuomaan tietoon arvosanan perusteena. Opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että vuoden 2014 opetussuunni-

telmauudistus oli mahdollistanut monipuoliset opetustavat ja lisännyt vuorovaikutteisuutta niin oppilaiden kuin opettajien kesken yli oppiainerajojen. Opettajat kokivat, että eri opintokokonaisuuksien kautta suomen kielen opettaminen linkittyi monikieliseen peruskouluun luontevalla tavalla. Tämä edellytti tiivistä ja säännöllistä yhteistyötä sekä halua muuttaa toimintakulttuuria yhdessä. Lisääntynyt yhteistyö oli muokannut kielitaidon arviointia ja kehitettävän eli formatiivisen arvioinnin osuus lisääntyi. Uudistus ei kuitenkaan pystynyt häivyttämään arviointiin liitettävää subjektiivisuutta ja näin ollen arvioinnin yhdenvertaisuuteen on vielä matkaa. On syytä pohtia myös sitä, että opettajan työtä määrittävä arviointi on inhimillistä arvosidonnaista työtä. Voidaanko ylipäätään tavoittaa sellaista arviointia, josta nämä inhimilliset elementit on mahdollista sivuuttaa?

Arvioinnin oikeudenmukaisuuden saavuttaminen lienee opettajien mukaan mahdotonta. Opettajien totesivat, että kriteeriperustainen arviointi ei saavuta sitä, mitä sen olisi tarkoitus tehdä, eli arvioida oppilaita yhdenvertaisesti. Opetussuunnitelmassa olevat S2-oppimäärän tavoitteet ja sisällöt näyttäytyivät ideaalina siitä, mihin suuntaan olisi pyrittävä. Opetussuunnitelman tekstit koettiin laajoiksi ja monitulkintaisiksi. Opettajat kokivat, että opetussuunnitelmasta huolimatta arvioinnissa säilyi subjektiivisuus ja opettajat pohtivat ratkaisuja tähän esimerkiksi normitettujen valtakunnallisten päättökokeiden muodossa. Toisaalta molemmissa aineistoissa korostui vahva viesti siitä, että arviointi ei ole vain numeroiden antamista.

Suomalaisilla koulutuskentillä on ollut nähtävissä erilaisia arviointipainotuksia, jotka ovat yhteneväisiä tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Toisaalta halutaan vahvistaa oppimista tukevaa ja kannustavaa arviointia, mutta samaan aikaan peräänkuulutetaan näyttöön perustuvaa summatiivista arviointia. S2-opettajien, kuin muidenkin opettajien, tulisi tiedostaa S2-oppimäärän arvioinnissa huomioitava oppilaan kehittyvä kielitaito. Jatkuvan oppimisen käsitteen siirtymisen arviointikeskusteluun näyttää vielä hakevan paikkaansa. Euroopan neuvosto (Council of Europe 2018) on julkaissut kielitaitotasojen viitekehysten täydennysosan. Täydennysosa on yksityiskohtaisempi kansainvälisen englannin kielen opiskelun ja arvioinnin osalta. Se, miten täydennysosa tulee vaikuttamaan kielitaidon arviointiin, on tulevaisuuden asia.

Haluan myös herättää pohtimaan sitä, että EVK luotiin alun perin aikuisten työelämätarpeisiin. Miten se soveltuu alakoululaisten tai edes perusopetuksensa päättävien S2-oppilaiden kehittyvän kielitaidon arviointiin? Tai miten samat päättöarvioinnin kriteerit soveltuvat muutaman vuoden kielitaidon opiskelulle S2-oppilaan kielitaidon arviointiin samanaikaisesti sellaisen S2-oppilaan kanssa, joka on suorittanut koko peruskoulujärjestelmämme ensimmäisestä luokasta alkaen.

Opettajien tietämystä ja käytäntöjä arvioinnista tulisi hyödyntää laajasti kehittämistyössä ja opettajankoulutuksessa. Perusopetuksen arvioinnin periaatteet (Opetushallitus, 2020b) tähtäävät nykyistä parempaa arvioinnin yhdenmukaisuuteen. Opettajien arviointiosaaminen ja arvioinnin yhdenmukaisuuden parantami-

nen edellyttää kuitenkin muutakin, kuin ohjaavia asiakirjoja tai strategisia linjauksia. S2-kontekstissa arviointikeskustelu on nyt avattu. ■

Lähteet

- AALTO, E., TUKIA, K., TAALAS P. & MUSTONEN, S. (2008). Suomi 2. Minä ja media. Opettajan opas. Otava.
- ASHRAF, H. & ZOLFAGHARI, S. (2018). EFL Teachers' Assessment Literacy and Their Reflective Teaching. *International Journal of Instruction*, 11(1), 425–436.
- BOUD, D. (2000). Sustainable Assessment: Rethinking assessment for the learning society. *Studies in Continuing Education* 22, 2, 151–167.
- BRYAN, C. & CLEGG, K. (toim.). (2006). *Innovative assessment in Higher Education*. Routledge.
- GIRALDO, F. (2018). Language assessment literacy: Implications for language teachers. *Profile: Issues in Teachers' Professional Development*, 20(1), 179–195.
- COUNCIL OF EUROPE (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment: Companion volume with new descriptors*.
- EUROOPPALAINEN VIITEKEHYS: Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. 2003. Alkuperäisestä teoksesta *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment* suomentaneet Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola. 1.–2. painos. WSOY.
- HALLITUSOHJELMA 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Haettu helmikuu 20, 2016

- sivustolta <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>.
- HARJU-LUUKKAINEN, H., NISSINEN, K., SULKUNEN, S., SUNI, M. & VETENRANTA, J. (2014). Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisen tasosta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012-tutkimuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, 2014.
- HILDÉN, R., OUAKRIM-SOIVIO, N. & RAUTOPURO, J. (2016). Kaikille ansionsa mukaan? Perusopetuksen päättöarvioinnin yhdenvertaisuus Suomessa. *Kasvatus* 47 (4), 342–357.
- HUUSKO, M. & PALONIEMI, S. (2006). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37(2), 162–173.
- KALENIUS, A. (2020). Tasa-arvo, perustaidot ja koulutuspolitiikka. *Aikuis-kasvatus*, 40(4), 333–340. <https://doi.org/10.33336/aik.100541>
- OPETUSHALLITUS (2020a). Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-arviointiluku-10-2-2020_1.pdf
- OPETUSHALLITUS (2020b). Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit. 31.12.2020_.pdf, [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/s2_paattoarvioinnin-kriteerien_tukimateriaali.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kehittyvan-kielitaidon-asteikko-suomi-ja-ruotsi-toisena-kielena-ja-kirjallisuus.pdf)
- OUAKRIM-SOIVIO, N. (2016). Oppimisen ja osaamisen arviointi. Otava.
- STACY, M. (2013). Teacher-led professional development: Empowering teachers as selfadvocates. *The Georgia Social Studies Journal* 3(1), 40–49. <http://www.coe.uga.edu/gssj/files/2010/09/Stacy-2013.pdf>.